

Geef de particulier de ruimte!

Pleidooi voor een sterke rol van de particuliere eigenaar bij de uitvoering van het beleid voor natuur en landschap

Geef de particulier de ruimte!

Pleidooi voor een sterke rol van de particuliere eigenaar
bij de uitvoering van het beleid voor natuur en landschap

Geef de particulier de ruimte!

De Federatie Particulier Grondbezit heeft met belangstelling kennis genomen van de recent verschenen IBO-rapportage Natuur en de Brede heroverweging leef-omgeving en natuur. De FPG is ervan overtuigd dat er naar nieuwe impulsen binnen het natuur- en landschapsbeleid gezocht moet worden om de verschillende resterende opgaven te realiseren. Vanuit dat vertrekpunt doet de FPG in deze visie voorstellen op welke wijze daar invulling aan gegeven kan worden.

De betekenis van de particuliere grondeigenaar in het landelijk gebied

Het overgrote deel van ons buitengebied is van oudsher particulier eigendom: boeren en particuliere eigenaren van verpachte landbouwgronden, bossen en landgoederen. Hieronder vallen ook kerkgenootschappen en beleggers. Aan het gebruik en beheer door particuliere eigenaren danken wij onze fraaie en zeer diverse cultuurlandschappen.

Sinds het begin van de 20^e eeuw zijn de Terrein Beherende Organisaties (TBO's) ontstaan: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen. De TBO's richten zich vooral op het beheer van bossen en natuurterreinen. Onder meer door aankoop van particuliere terreinen, hebben zij hun bezit uitgebreid tot meer dan 400.000 ha. Daarmee bezitten deze organisaties ca 2/3 deel van alle grond in de Ecologische Hoofd Structuur (EHS). Vooral sinds 1970 is de rol van de TBO's bij het beheer van bossen en natuurterreinen en later ook landgoederen sterk toegenomen ten koste van het particulier bezit. Bij de gewenste uitbreiding van het areaal natuur (*natuurontwikkeling*) was er aanvankelijk zelfs geen enkele rol voor particuliere eigenaren weggelegd. Het overheidsbeleid was lange tijd gericht op het *veilig stellen* van natuurgebieden door het eigendom over te dragen

aan een TBO. Deze organisaties kunnen de aankoop van natuurgebieden voor 100% gesubsidieerd krijgen. Alleen buiten de EHS zou de rol van de particuliere eigenaar dominant blijven.

Sinds 2000 is het besef gegroeid dat particulier beheer een aantal belangrijke voordelen heeft:

- meer betrokkenheid en dus draagvlak bij de lokale bevolking;
- meer diversiteit bij inrichting en beheer van natuurgebieden;
- lagere kosten in de uitvoering.

Dit besef heeft in 2004 geleid tot de koerswijziging *omslag van aankoop naar particulier beheer*. Toen is afgesproken dat 40% van de te realiseren nieuwe natuur door particuliere eigenaren ontwikkeld kan worden. Het ging om ca. 43.000 ha nieuwe natuur. Een subsidiestelsel voorziet in compensatie van de afwaardering van de grond en inrichting van het nieuwe natuurgebied. Om de natuurbestemming te borgen, vestigt de overheid in deze gevallen een *kwalitatieve verplichting* die ook overgaat op eventuele volgende eigenaren.

Verklaring van Linschoten

In de daarop volgende jaren bleken particulieren echter weinig animo te hebben om nieuwe natuur te ontwikkelen: jaarlijks slechts 1.000 ha, terwijl de EHS in 2018 gereed zou moeten zijn. Een aantal knelpunten ligt hieraan ten grondslag. Op 27 mei 2009 legden de meest betrokken organisaties de vinger op de zere plek door de *Verklaring van Linschoten* uit te brengen. De ondertitel van de Verklaring luidt: 'Zonder adequate beheersvergoeding geen impuls voor de natuur'. Deze verklaring omvat een drietal voorstellen:

- Informeren, stimuleren en faciliteren van particuliere eigenaren teneinde hen beter op de hoogte te brengen van de mogelijkheden en te helpen bij allerlei procedures die doorlopen moeten worden.

- Financiële stimulans door een hogere vergoeding aan particulieren, waardoor zij dezelfde vergoeding krijgen als de TBO's (*gelijkberechtiging*).
- Fiscale stimulans door invoering van een persoonsgebonden aftrekpost voor natuur en verruiming van de landbouwwijstelling voor boeren die omschakelen naar natuurbeheer.

Minister Verburg reageerde positief op de voorstellen en beloofde zich in te zetten om de nodige maatregelen te nemen. Bijna een jaar later moet helaas geconstateerd worden dat er nog weinig schot in zit.

Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

In 1990 wordt het concept Ecologische Hoofdstructuur geïntroduceerd. Dit wordt gezien als een samenhangend netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden in Nederland met verbindingen naar natuurgebieden in aangrenzende landen. FPG is van meet af aan een voorstander van het concept EHS geweest. Nu, twintig jaar later, is de EHS stevig verankerd in het natuurbeleid van de overheid. De EHS is per provincie op perceelsniveau uitgewerkt en vastgelegd. Hierbij is dankbaar gebruik gemaakt van het 'gave' landschap aanwezig op landgoederen. Duidelijk is geworden dat het steeds lastiger en moeilijker wordt de resterende hectares van de EHS te realiseren. Het 'laaghangende fruit' is inmiddels geoogst, wat overblijft zijn die delen waar vaak complexe en integrale vraagstukken spelen.

Landschap

Ook het landschap heeft hernieuwde aandacht gekregen, het agrarische cultuurlandschap staat volop in de belangstelling. Er wordt gezocht naar een betere verankering van de uitvoering van het landschapsbeleid. Via de Agenda Landschap, de Taskforce Landschap onder leiding van de heer Rinnooy Kan en het Landschapsmanifest, tracht men tot een nieuwe impuls voor het landschap te komen. Van groot belang is dat de economische spin-off van natuur en landschap voor de omgeving tot directe opbrengsten leidt waarmee het kostbare beheer door boeren, particulieren en andere grondeigenaren kan worden betaald.

Te weinig middelen voor natuur

Op 1 januari 2011 zal het onderdeel beheer van bestaande bos- en natuurgebieden van het nieuwe subsidiestelsel SNL van kracht worden. Het onderdeel aanleg nieuwe natuur (functieverandering) is reeds per 1 januari 2010 in werking getreden evenals het agrarisch natuurbeheer. Ondanks de goede bedoelingen, heeft ook het nieuwe stelsel een aantal bezwaren: het is erg rigide, vergt hoge systeemkosten en biedt te lage vergoedingen. Door geldgebrek wordt slechts 84% van de berekende kosten vergoed, niet bepaald een prikkel om meer natuur te ontwikkelen!

In het recent verschenen Interdepartementaal Beleidsonderzoek Natuur is berekend dat voor het beheer van natuur in de periode tot 2018 het tekort € 400 miljoen bedraagt en daarna €100 miljoen per jaar. Het tekort bij de aanleg van de EHS die in 2018 gereed moet zijn bedraagt zelfs € 2,2 miljard. Bij dit alles is nog geen rekening gehouden met de bezuinigingsopgave waar het nieuwe kabinet zich voor gesteld ziet.

Het 10-puntenplan van de FPG

De Federatie Particulier Grondbezit streeft een 10-puntenplan na, waarmee overheidsdoelen bereikbaar worden door de inzet van gemotiveerde particuliere eigenaren.

1) Voldoende middelen voor beheer bestaande natuur

Eigenaren en beheerders van bossen en natuurterreinen hebben een belangrijke maatschappelijke taak. Zij houden fraaie gebieden in stand die voor het overgrote deel toegankelijk zijn voor het publiek. Deze gebieden zijn dragers van biodiversiteit. Bossen leggen CO₂ vast en zuiveren lucht en water. Met adequate financiering voor bestaande natuur kunnen maatschappelijke functies worden vervuld en zullen particuliere eigenaren gestimuleerd worden om nieuwe natuur te ontwikkelen.

2) Meer vertrouwen, minder regeldruk

De overheid zou veel meer vertrouwen moeten uitspreken richting de particulier door de aanwezige regeldruk aanzienlijk terug te brengen. Het beheer van het landelijk gebied door de particulier dient weer leuk en eenvoudig te worden gemaakt. Met minder complexe regelgeving en voorwaarden wordt de particulier gemotiveerd en gestimuleerd.

3) Verkoop overheidsgrond aan particulieren

Ons land kent relatief hoge grondprijzen, ook voor natuurgrond. Dit is een afspiegeling van de grote vraag naar grond. De overheid zou het bezit en beheer van grond die even goed -of zelfs beter- door een particulier kan worden beheerd, op de markt moeten (laten) brengen. Denk hierbij onder meer aan verpachte

Domeingronden in de Flevopolders (47.000 ha), delen van het bezit van Staatsbosbeheer (totale areaal meer dan 200.000 ha) waaronder landgoederen, productiebossen, terreinen met vakantiehuisjes, snippergroen buiten de EHS en gronden van Bureau Beheer Landbouwgronden, waaronder ruilgronden buiten de EHS. De verkoop van 20%, ofwel zo'n 60.000 ha hiervan in de komende 10 jaar moet haalbaar zijn.

Bij een gewogen gemiddelde grondprijs (wel/niet verpacht, agrarische of natuurgrond) van €25.000,- zou dit 1,5 miljard kunnen opleveren. De middelen die aldus worden vrijgespeeld moeten allereerst ingezet worden voor de financiering van het beheer van bestaande natuur en het in stand houden van het waardevolle agrarische cultuurlandschap. Wat er over blijft kan gebruikt worden om de realisering van de EHS te helpen financieren.

4) Naar een gelijkberechtiging van alle natuurbeheerders

In het kader van de Verklaring van Linschoten wordt gewerkt aan een gelijk speelveld voor alle natuurbeheerders: van terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties tot en met particulieren.

Voor wat betreft inrichting en beheer is gelijkberechtiging door middel van het Programma Beheer en het nieuwe subsidiestelsel SNL reeds een feit. Voor verwerving daarentegen nog niet. FPG pleit ervoor de omvorming van landbouwgrond naar nieuwe natuur voor alle particuliere beheerders op te nemen in het nieuwe stelsel SNL. Er is dan geen reden meer een aparte PNB-regeling (subsidies Particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties) aan te houden. Het subsidiëren van de aankoop van bestaande bos en natuur is niet meer nodig, daarmee komt er geen vierkante meter EHS bij.

5) Nieuwe financieringsbronnen en marktwerking

Er zou een 'concessiemodel' moeten worden ontwikkeld, waarbij de overheid voor een bepaald gebied globale natuurdoelstellingen formuleert met een aantal randvoorwaarden. Verschillende (combinaties van) gegadigden kunnen hierop inschrijven. De overheid kiest de meest gereede partij via een transparant proces. Het gaat er immers niet om wie de grond beheert, maar dat het natuurdoel wordt gerealiseerd. Daarnaast vindt de Federatie het van belang in de natuur- en bossector meer marktwerking toe te laten. Terreinbeherende organisaties moeten de vrijheid krijgen om gronden die in het verleden met subsidie zijn aangekocht op de markt te brengen, mits de kwaliteit en de duurzaamheid van die terreinen volledig is geborgd en de opbrengst weer wordt geïnvesteerd in de realisatie van de EHS. Op deze wijze kan 'dood kapitaal' geactiveerd en ingezet worden voor de financiering van het natuurbeleid.

6) Verruiming Natuurschoonwet

De Natuurschoonwet zorgt voor een goede borging van duurzaamheid en kwaliteit. Daarnaast is er bij veel particulieren interesse om in collectief verband te investeren in natuur. Een Natuurschoonwet BV is hiervoor zeer geschikt, maar gaat nu nog gepaard met enkele onnodige beperkingen. Zo dient de huidige bovengrens van maximaal 20 aandeelhouders bij de start losgelaten te worden. Wanneer de voorwaarden worden aangepast, komt deze mogelijkheid voor particulieren veel dichterbij.

7) Verklaring van Linschoten uitwerken

De voorstellen in de Verklaring van Linschoten moeten met spoed verder uitgewerkt worden: het informeren, stimuleren en faciliteren; het bieden van financiële en fiscale stimulansen. Alleen zo wordt de versnelde realisatie van de EHS door particulieren bereikbaar.

8) Met EHS aansluiten bij het agrarisch cultuurlandschap

Bij de realisatie van de EHS zou veel sterker aangesloten moeten worden bij de groene dooradering en het aanwezige agrarische cultuurlandschap. Daar waar een mooi landschap met cultuurhistorische waarden aanwezig is, zou de overheid niet langer moeten inzetten op realisatie van vlakdekkende natuur in deze gebieden. Voor het functioneren en de beleving van de EHS is dit ook niet nodig. Door meer gericht te zijn op (het casco netwerk en de groene dooradering van) landschap en 'beleefnatuur', wordt de biodiversiteit versterkt, wordt gezorgd voor het in stand houden van een aantrekkelijk landschap en wordt meer draagvlak gecreëerd. Juist agrarisch natuurbeheer is hier als instrument goed toepasbaar.

9) Rekening houden met het profijtbeginsel

De economische waarde van natuur en landschap wordt maatschappelijk onderkend. Hieraan wordt verdiend door bijvoorbeeld recreatieondernemers en de horeca, maar ook op de woningmarkt wordt verdiend aan transacties van woningen in een fraaie omgeving. De beheerders van natuur en landschap hebben meestal het nakijken. Het zou terecht zijn wanneer deze ondernemers en woningeigenaren meebetalen aan het natuur- en landschapsbeleid. De Commissie Rinnooy Kan heeft in het kader van het Landschapsmanifest goede ideeën aangedragen.

10) Ruimte voor passende economische dragers

De overheid zou veel sterker moeten inzetten op de marktwerking en het ondernemerschap van de particulier, o.a. door het creëren van beleidsruimte voor de ontwikkeling van passende economische dragers. Daarbij valt te denken aan het verder ontwikkelen van het instrument 'rood-voor-groen' en dat instrument te verbreden en te koppelen aan andere opgaven.

Geef de particulier de ruimte!

Bestaande en nieuwe particuliere partijen zijn geïnteresseerd om een veel grotere rol in het natuurbeleid te spelen. Daarmee neemt de betrokkenheid van de lokale bevolking sterk toe en ontstaat er meer diversiteit in het beheer. Door dood kapitaal levend te maken, komen er bovendien extra middelen vrij voor het beheer en de verdere uitbreiding van de EHS. Daarmee kunnen particuliere eigenaren een essentiële bijdrage leveren aan het concept EHS.

Geraadpleegde bronnen:

- Eindrapportage van de werkgroep IBO natuur (interdepartementaal beleidsonderzoek 2008-2009 nr. 2)
- Ruimte voor leven, Rapport brede heroverweging leefomgeving en natuur (april 2010)
- Verklaring van Linschoten (27 mei 2009)
- Agenda Landschap, landschappelijk verantwoord ondernemen voor iedereen (21 november 2008)
- Manifest voor een Vitaal platteland (FPG 2005)

Federatie Particulier Grondbezit

De Federatie Particulier Grondbezit (FPG) zet zich als belangenbehartiger in voor het bevorderen van een economisch duurzaam en maatschappelijk verantwoord particulier grondbezit.

Haar circa 1.800 leden zijn eigenaren van in totaal 200.000 ha landbouwgronden, verpacht bezit, bossen, natuurterreinen en landgoederen en beheren circa één derde van de Ecologische Hoofdstructuur. Particuliere landbeheerders zorgen voor voedselproductie, instandhouding van het cultuurhistorisch waardevolle landschap en voor recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied. Daar heeft iedereen baat bij.

Om dat te bereiken, behartigt de FPG de gezamenlijke belangen van grondeigenaren op alle politieke en bestuurlijke niveaus. Bovendien bevordert de FPG de deskundigheid van particuliere grondeigenaren en -beheerders door middel van adviezen, workshops en publicaties.

Postbus 870 • 3900 AW Veenendaal

Tel.: 0318-578 550 • Fax : 0318-578 558

E-mail: fpg@grondbezit.nl • Web: www.grondbezit.nl

Colofon

Copyright: Federatie Particulier Grondbezit

Hoofdredactie: ing. D.A.J.C. Diepenhorst

Eindredactie: drs. J.T.I. van Broekhoven-Feitsma

Vormgeving: Qno Grafische Vormgeving, Apeldoorn

Foto's: Cuno Eijkelenkamp

Druk: NetzoDruk, Apeldoorn

Mei 2010

Het 10-puntenplan van de FPG

- 1) Voldoende middelen voor beheer bestaande natuur
- 2) Meer vertrouwen, minder regeldruk
- 3) Verkoop overheidsgrond aan particulieren
- 4) Naar een gelijkberechtiging van alle natuurbeheerders
- 5) Nieuwe financieringsbronnen en marktwerking
- 6) Verruiming Natuurschoonwet
- 7) Verklaring van Linschoten uitwerken
- 8) Met EHS aansluiten bij het agrarisch cultuurlandschap
- 9) Rekening houden met het profijtbeginsel
- 10) Ruimte voor passende economische dragers

